

ISLAMSKA MISAO

Osnivač i izdavač: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar

Za izdavača: muftija dr. Mevlud Dudić

Glavni urednik: muftija dr. Mevlud Dudić

Pomoćnik urednika: hfz. prof. dr. Haris Hadžić

Redakcija: prof. dr. Sulejman Topoljak, prof. dr. Hajrudin Balić,
prof. dr. Mustafa Fetić, hfz. prof. dr. Almir Pramenković, doc. dr.
Siham Mevid

Šerijatski recenzent: hfz. prof. dr. Almir Pramenković

Tehnički urednik: Senad Redžepović

Lektor: Samir Škrijelj

Štampa: Grafičar, Užice

Tiraž: 500 primjeraka

Adresa redakcije: Fakultet za islamske studije,
ul. Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar

Štampanje ovog broja pomogla je Vlada R. Srbije - Kancelarija
za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije

Novi Pazar / glavni urednik Mevlud Dudić. - 2007, br. 1- . - Novi

Pazar : Fakultet za islamske studije, 2007- (Užice : Grafičar). - 24 cm

Godišnje. - Drugo izdanje na drugom medijumu: Islamska misao

(Novi Pazar. Online) = ISSN 2956-2236

ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)

COBISS.SR-ID 141771532

VJERONAUKA U OBRAZOVNOM SISTEMU KAO POTENCIJAL ZA IZGRADNJU POZITIVNIH VRIJEDNOSTI U MULTINACIONALNIM SREDINAMA

Sažetak

Rad se bavi ulogom Islamske zajednice kroz projekat vjerske nastave u državnim školama, te potencijalom koji kao takva predstavlja. Vjeronauka, kao jedan od predmeta u obrazovnom sistemu školstva Balkanskih država, predstavlja priliku, svojevrsni resurs koji se može iskoristiti ka direktnom utjecaju na društvene tokove, a u cilju ostvarivanja opšteg interesa, posebno u multinacionalnim sredinama. Autor govori o opsegu vjerske nastave u školstvu prema nastavnom planu i programu, ali i prema ulozi vjeroučitelja koja nadilazi spomenuti plan.

Ukazuje se na ulogu vjeroučitelja, kao i cjelokupnog projekta vjeronauke, kako na suzbijanje i liječenje anomalija u ponašanju, tako i preventivno djelovanje kroz afirmaciju pozitivnih vrijednosti kod mladih.

Abstract

The paper deals with the role of the Islamic community through the project of religious education in public schools, and the potential it represents in this way. Religious studies, as one of the subjects in the education system of Balkan countries, represents an opportunity, a kind of resource that can be used to directly influence social trends, and in order to achieve general interest, especially in multinational environments. The author talks about the scope of religious teaching in schools according to the curriculum, also according to the role of the religion's teacher, which goes beyond the mentioned plan.

The role of the religion's teacher, as well as the entire project of religious education, is pointed out, both the suppression and treatment of deviations in behavior, as well as preventive action through the affirmation of positive values in young people.

Uvod

Savremeno društvo teži uspostavi univerzalnih društvenih vrijednosti od kojih je i suživot različitih zajednica i pojedinaca. Univerzalne vrijednosti su temeljne, opće, transkulturne, vrijednosti koje važe u svim kulturama i svim epohama i kao takve one su općeprihvaćene. Univerzalne vrijednosti ne isključuju osobenosti određene kulture. Naprotiv, smatra ih bogatstvom i ukrasom cjelokupnog društvenog folklor. Vrijednosti, iako su same po sebi pozitivne, ne opstaju same i njihov kontinuitet je uslovljen. Vrijednosti društva najprije treba definirati, za njih se opredijeliti, tj. težiti, potom za njihovo ostvarivanje treba raditi. Pored ostalih institucija društva, vjerske zajednice mogu dati ogroman doprinos ka izgradnji boljeg života i ostvarivanju društvenih vrijednosti. Vjerske zajednice su nezaobilazna stanica na kojoj mora zastati svako ko planira budućnost i prosperitet društva. Vjeronauka kao jedan od predmeta u obrazovnom sistemu školstva balkanskih država predstavlja priliku, svojevrsni resurs koji se može iskoristiti ka direktnom utjecaju na društvene tokove, a u cilju ostvarivanja univerzalnih društvenih vrijednosti, posebno u multinacionalnim sredinama. U ovom radu će biti riječi o tome šta je opseg vjerske nastave u cilju konkretnog doprinosa društvu. Ovdje se ne misli samo na nastavnu jedinicu koja je definirana nastavnim planom i programom, već i na utjecaj koji vjeroučitelj ima na učenike i mimo gradiva.

Spoznajom sebe i drugih - put do dijaloga

Upoznajmo sebe da bi spoznali druge, ili upoznajmo druge da bi bili svjesni sebe. Iako, kada govorimo o nužnosti dijaloga između predstavnika vjerskih zajednica, možda izgleda da je to već ispričana priča, da se o tome puno govori, da se to podrazumijeva, međutim, uvijek se nanovo nameće neophodnost promocije dijaloga kao preduslov uspostavi društvenih vrijednosti, postizanju boljeg načina življenja, izgradnji pozitivnog ambijenta u multinacionalnim sredinama.

Muslimanski učenjaci ukazuju na potrebu dijaloga sa pripadnicima drugih vjera, a u cilju ostvarivanja zajedničkih interesa.

„Islam apostrofira da je u procesu globalizacije najvažniji dijalog. To je bitno obilježje islama. Pritom, skreće pažnju da je najvažniji dijalog koji se dešava između Boga i čovjeka, jer čovjek koji nije u dijalogu sa Bogom ne umije se ophoditi ni prema biljki. Zapravo, takav je u opasnosti, jer može pomisliti da je on gospodar te krhke biljke. Prema islamu, čovjek je odgovoran za stanje dijaloga čovječanstva i Boga. Islamski koncept filantropije i interakcije prema drugom i drugačijem važan je segment vjere islama i to pitanje nije nastalo u modernom dobu. U islamu to je fundirano prije 1428 godina, kada je Poslanik islama profilirao specifičnu predstavu čovjeka i društva i definirao sistem koji regulira odnose među ljudima i narodima. Dijalog ne treba voditi oko temeljnih doktrinarnih načela i principa. Ne treba voditi dijalog oko pitanja trojstva, kršćanskog nauka o Isusovoj otkupiteljskoj poruci i o Isusovom raspeću, jer su te razlike nepremostive. Spomenuta pitanja treba ostaviti da ih vjeruju njeni protagonisti onako kako oni to poimaju i žele, jer plodotvoran dijalog nije moguće realizirati bez prihvatanja drugog onakvim kakav on jeste i kakav želi biti.”¹

Glas razuma o neophodnosti dijaloga dolazi od teologa sa svih strana, pa tako prof. Đurić o neophodnosti dijaloga ističe:

„Da bi otvorili novo doba u našim međusobnim odnosima, međusobnu upućenost jednih na druge kao vjernici moramo da branimo teološkim argumentima, kao građani jedne države moramo se uvijek sjetiti šta nam dolazi kao najvažnije. Težnja ka općem, ne partikularnom dobru, zar nam ne dolazi kao najvažniji cilj. Međutim, potreba za međusobnom upućenošću neće se javiti u našoj religijskoj spoznaji ukoliko jasno ne definiramo svoje vjerske identitete. Pri svemu tome, jedno je sigurno: ukoliko svoj međusobni odnos svodimo na odnos ortodoksije

¹ Almir Pramenković: *Sukob civilizacija u kontekstu globalizacije ili dijaloga*, Glas islama: 11-2010.

i heterodoksije, pravovjerja i krivovjerja, potreba za međusobnom upućenošću u nama se sigurno neće ni pojaviti.“²

Neki teoretičari idu korak dalje pa ističu da je dijalog potreban, ne samo zbog teoloških već i iz ekonomskih interesa:

„U kontekstu kršćansko-islamskog dijaloga, želimo ukazati na potrebu i mogućnosti zajedničke saradnje u stvaranju zdrave ekonomije zato što ovo smatramo potencijalno konstruktivnim sadržajem dijaloga. Jer, kome je potreban dijalog koji je unaprijed osuđen na tapkanje u mjestu živog pijeska slatkorječivog multikulturalizma? Nama su potrebni sadržaji koji su od životnog značaja za plodan suživot u zdravom interkulturalnom društvu. Kršćansko-islamski teološki dijalog, u užem smislu, pokazao se ne samo međusobno isključivim već i neproduktivnim. Smatramo da se težište kršćansko-islamskih dijaloga treba prebaciti sa teološke razine na dijalog civilizacija, kultura, morala i naročito ekonomije, a sve pod zajedničkim imeniteljem ljudskosti.“³

Međutim, da bi se ostvario dijalog, te da bi se odnosi u društvu postavili na zdrave osnove, potrebno je međusobno upoznavanje. Škola je prilika da djecu podučavamo o sopstvenoj vjeri i kulturi, ali i kulturi drugih i drugačijih. Ovim pristupom, opredijeljenošću i radom postizemo rezultate od kojih su najznačajniji:

Otklanjanje stereotipa, predrasuda i animoziteta prema drugima

Nepoznavanje drugih religija i različitih kultura i tradicija historijski je uslovalo međusobno nerazumijevanje i nesporazume među sljedbenicima tih zajednica, tako da jedni druge i ne smatraju vjerujućim ljudima, već ljudima apsolutno lišeni Božje upute. Kur'an se obraća pro-

² Marko P. Đurić: *Međusobna povezanost i upućenost kao zajednička sudbina*, Islamska misao br. 7, str. 325.

³ Dr. Nebojša Gijić, dr. Dimitrije Popadić: *Potrebe i mogućnosti hrišćansko-muslimanske saradnje u stvaranju zdrave ekonomije*, Islamska misao, br. 7, str. 335.

tagonistima religijskog ekskluzivizma, ma kojoj tradiciji i provenijenciji pripadali: „*To neće biti po vašim željama ni po željama sljedbenika Knjige, onaj ko radi zlo bit će kažnjen za to i neće naći, osim Allaha, ni zaštitnika, ni pomagača, a onaj ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, ući će u Džennet i neće mu se učiniti ni koliko trun jedan nepravda.*“ (Kur’an, En-Nisa: 123-124)

Izgradnja svijesti da su ljudi braća i sestre

Maksima nebeskih vjera da su ljudi braća otvara vidike, nudi perspektivu multikulturalnosti i suživotu različitih. Vjeroučitelj je u svetoj misiji izgradnje ličnosti učenika u svjetlu ovih poruka. Od njega se očekuje da duh iskonske vjere prenese na učenika u najhumanijem značenju sveobuhvatnosti i širine.

Uzvišeni Gospodar u Kur’anu kaže: „*O, ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji, Allah, uistinu, sve zna i nije Mu skriveno ništa.*“ (El-Hudžurat, 13)

Kur’an je trasirao put vjericima kako da razumiju različitosti kod drugih ljudi.

„*Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici. Pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici?*“ (Junus, 99)

Mudrost Stvoritelja je htjela da ljudi ne budu isti – identični, kako u fizičkom tako i u svakom drugom pogledu, pa i vjerovanju.

Ljudi su slobodni da sami odaberu put istine ili zablude, da budu vjernici ili nevjernici i shodno tome će pred Gospodarem polagati račun. Dakle, svaki čovjek, bilo da je vjernik ili nevjernik, bit će odgovoran za svoja djela, a ne za djela ili ubjeđenja drugoga čovjeka.

Muhammed a.s. kaže: „*Kada bi svi ljudi bili bezgrješni, Allah bi ih zamijenio narodom koji nekad i pogriješe, ali traže oprost i On im prašta.*“ (Muslim, *Sahih*, 4942)

Preventivno djelovanje - suštinska uloga vjerske nastave

Propagiranje afirmativnih sadržaja

Podsticanje na nauku, promocija pozitivnih vrijednosti, očuvanje ekologije, pažnja prema životinjama, podsticanje na čistoću, poštivanje drugoga, podsticanje na moralne vrijednosti najbolji je način da vjeroučitelj upotpuni svoju ulogu u školi. Vjerske knjige su pune sadržaja koji imaju afirmativni karakter i sadržaj, dok neke tekstove običan čitalac ne razumije u pravom značenju i može svojim pogrešnim tumačenjem dovesti sebe i druge u zabludu. Zato je od iznimne važnosti edukacija predavača i prilagođavanje nastavnih sadržaja ka ostvarivanju zadatih ciljeva.

Upozoravanje na negativne pojave u društvu

Društvo našeg vremena je u tolikoj moralnoj, etičkoj i duhovnoj krizi, što je rezultiralo pojavom svake vrste devijantnog ponašanja, a napose konzumacijom i zloupotrebom psihoaktivnih supstanci, alkohola, prostitucije, HIV zaraze i bolesti AIDS-a, ovisnošću o društvenim mrežama, nasilničkim ponašanjem, međuvršnjačkim nasiljem te raznim oblicima ekstremizma, fašizma i radikalizma. Islamska zajednica kao jedna od najznačajnijih institucija u društvu kroz nastavu vjeronauke u školama može pomoći u borbi za sprečavanje i liječenje devijantnih pojava.

S obzirom da se Islamska zajednica i njeni uposlenici po prirodi posla kontinuirano bave mladima i problemima današnjice, tim više kadrovski, institucionalno i etički, Islamska zajednica je pozvana da planski, ciljano, zvanično i vrlo energično preuzme i nosi emanet brige o omladini i dolazećim generacijama.

Prevenција bolesti zavisnosti, nasilja i svih oblika ekstremizma i borba protiv svih devijantnih pojava u društvu, te uklanjanje uslova koji

pogoduju nastanku istih, zahtijevaju opći angažman svih segmenata društvene zajednice.

Djelovanje vjeroučitelja u suzbijanju poremećaja kod mladih

Pored primarne uloge, vjeroučitelj kao i svaki pedagog, pored nastavnog plana i programa, mora imati afiniteta da uoči potrebe učenika, probleme ili eventualno određene poremećaje. Kod poremećaja u ponašanju učenika blagovremeno otkrivanje je itekako važno, potom postupanje u periodu nakon identifikacije poremećaja. U slučaju da uoči nešto što je neobično, nužno je da u saradnji sa ostalim službama adekvatno reagira. Vjeroučitelj je često u prilici da prije ostalih uposlenika uoči, ili dođe do saznanja da se neki učenik ekstremno promijenio, da mu se dešavaju neobične pojave, da vrši radnje koje su rizične po njega ili druge itd. Učenik vjerske nastave će se nekada i sam povjeriti svom efendiji i zatražiti će savjet i pomoć, možda čak i prije roditelja. Nekada vjeroučitelj dođe do saznanja od strane učenika koji su iz okruženja učenika sa interesantnim ponašanjem. Imajući sve ovo u vidu, uloga vjeroučitelja je značajna i u nekim slučajevima presudna.

Najčešći poremećaji u ponašanju kod mladih su: vršnjačko nasilje, nasilje na sportskim terenima, konzumiranje opojnih droga i alkohola, sklonost ka kocki, seksualno zlostavljanje, krađa itd.

Vršnjačko nasilje

Vršnjačko nasilje možemo opisati kao neželjeno i agresivno ponašanje između djece školskog uzrasta koje se vremenom ponavlja ili ima potencijal da se ponavlja. Vršnjačko nasilje se najčešće dešava između vršnjaka koji idu u istu školu, međutim, postoje slučajevi i kada se nasilje dešava među vršnjacima koji pohađaju različite škole

Ljiljana Marković, specijalni pedagog *Educentra*, objasnila je pojam vršnjačkog nasilja, kakva mogu biti djeca koja su izvršioi vršnjačkog nasilja i kako pomoći djetetu da se zaštiti od vršnjačkog nasilja.

„Kada govorimo o vršnjačkom nasilju moramo da pravimo razliku između ponašanja koje ima elemente agresije i ponašanja koje se može definirati kao nasilje. Ponašanje koje ima elemente agresije, a ne spada u vršnjačko nasilje, jeste situaciono, ne ponavlja se i nema za cilj da drugome nanese štetu. Vršnjačko nasilje je svako ponašanje koje ispunjava nekoliko elemenata:

- to je čin koji ima za cilj da se nekome nanese šteta;
- ponavlja se tokom nekog vremenskog perioda;
- odnos snaga između počinioca nasilja i žrtve je neravnotežan (žrtva je slabija) i to je glavna karakteristika nasilja.

Postoje različite vrste nasilja među djecom i međusobno su ravnopravna po negativnim posljedicama koje ostavljaju na dijete. Oblici nasilja mogu biti:

- *Fizičko nasilje* - najočigledniji oblik nasilja, često se pogrešno uzima kao sinonim za nasilje u cjelini;
- *Verbalno nasilje* - vrijeđanje, ponižavanje, klevetanje, ismijavanje i sl. i sa ovom vrstom nasilja možda djeca imaju i najviše iskustva u toku svog života (roditelji, staratelji i drugi autoriteti mogu biti skloni vrijeđaju u toku discipliniranja djece, a i ponižavajuće riječi se mogu gotovo svakodnevno čuti i od vršnjaka u školi);
- *Društveno isključivanje* - uvjeravanje druge djece da se ne igraju i/ili ne druže sa konkretnim djetetom-metom;
- *Elektronsko, digitalno ili sajber nasilje* - napadi/prijetnje putem interneta, omalovažavanje, “flejmovanje” (izazivanje negativne reakcije uvredama, psovka, izvrtanjem rečenog, “ubacivanjem riječi u usta” koje osoba/dijete nije reklo, s ciljem da uzruja dijete-metu i uvuče ga u raspravu u kojoj ono gubi dostojanstvo i kredibilitet), onlajn zastrašiva-

nje, distribuiranje ličnih materijala (fotografija, postova na društvenim mrežama itd. bez saglasnosti ciljane osobe) itd.

Šta raditi i kako pomoći deci da se zaštite ili da promene svoje ponašanja?

Kako bi doveli do promjene ponašanja, kod djece koja vrše nasilje, mi odrasli najprije treba da razumijemo njihovu perspektivu i razlog zašto biraju da se na taj način ponašaju. Dakle, nije dovoljno samo kazniti dijete, jer sama kazna neće dovesti do promjene u ponašanju, već je potrebno raditi sa djetetom na promjeni stavova i uvjerenja o nasilnom rješavanju problema. Tek tada ćemo moći da izazovemo promjenu kod djeteta.

Kada su u pitanju djeca koja trpe nasilje, važno je razvijati sistem podrške u njihovom okruženju. To znači topla i podržavajuća atmosfera u porodici, pomaganje u procesu stjecanja novih drugara, jačanje postojećih prijateljskih veza i svakako jačanje samopouzdanja i podučavanje vještinama komunikacije.

Roditelji mogu da odigraju značajnu ulogu i kod djece koja vrše nasilje i kod djece koja trpe nasilje. U oba slučaja, roditelji treba da prate ponašanje djeteta, registruju svaku promjenu u ponašanju i raspoloženju i provjeravaju da li je sve u redu. Roditelji treba djecu da podučavaju pozitivnom ponašanju, vještinama komunikacije i razumijevanju veze između emocija i ponašanja. Također, važno je podučavati djecu da, ako se dogodi vršnjačko nasilje, treba da se obrate odraslim osobama (roditeljima, nastavnicima ili drugim osobama od povjerenja), jer jedino na taj način nasilje može da se zaustavi. Zato je još važnije da mi, odrasli, slušamo i čujemo djecu i njihove probleme, da ne minimiziramo iste, ali i da ne reagiramo prenaplašeno. U takvim situacijama važno je da reagiramo na način da djeci ponudimo pomoć i podršku, ali i model konstruktivnog rješavanja nastale situacije.⁴

U rješavanju ovog problema mogu se uključiti i nastavnici vjerske nastave zato što su u prilici da prepoznaju tu pojavu. U rješavanje ovih

⁴ Ljiljana Marković, Educentar - edukativni centar za lični profesionalni razvoj, educentar.rs.

problema uloga vjeroučitelja bila bi da ukaže nadležnim službama škole, ali i da obavi radnje koje mogu biti od koristi da se problem riješi.

Prevenција i liječenje navike kockanja

Kockanje (kocka, igre na sreću) zajednički je naziv za sve igre koje učesnicima daju mogućnost da ostvare dobitak u novcu, stvarima, uslugama ili pravima, pri čemu ishod igre zavisi od nekog slučajnog ili neizvjesnog događaja.

Svjedoci smo da se porok kocke širi enormnom brzinom i da uzima svoj danak i kod mladih. Uz ekspanziju i širenje kockanja, šire se i problemi vezani uz kocku. Iako većina ljudi vide kocku kao vid zabave, međutim, radi se o izuzetno opasnom poroku koji kod njih uzrokuje probleme u različitim područjima života. Takve su osobe preokupirane kockanjem, ne mogu ograničiti svoje gubitke te, unatoč želji, ne mogu prestati s kockanjem, što rezultira ozbiljnim i štetnim posljedicama na individualnom, porodičnom i profesionalnom području života. Uprkos zakonskoj regulativi, kockanje i igre na sreću relativno su lako dostupne maloljetnicima, koji u njima vide oblik zabave koja im pruža mogućnost zarade, ali i bijega od dosade. Kockanje adolescenata može rezultirati negativnim posljedicama poput depresije, povećanog stanja stresa, slabljenja školskog uspjeha, apsentizma i raskida prijateljstva.

Istraživanja širenja kocke u društvu upozoravaju na porast i sve veće posljedice. U Srbiji je oko 300.000 ljudi zavisno od kockanja. To znači da problem sa ovom bolešću direktno ili indirektno ima oko 1.200.000 ljudi, ističe Jelena Manojlović, psihoterapeut iz SOS centra za liječenje bolesti kockanja u Beogradu (Večernje novosti, novembar 2018.) Najmlađi registrovani zavisnik imao je 12 godina, a najstariji 61; ima podjednako onih sa srednjom stručnom spremom i fakultetski obrazovanih; u prosjeku prođe desetak godina dok se problem ne razotkrije. (Alo, novembar 2014.)

Istraživanje kockanja među hrvatskim srednjoškolcima pokazalo je da postotak u Hrvatskoj iznosi 12,3%. (Dodig, 2013.)

Sličan je procenat srednjoškolaca koji kockaju je i u BiH i on iznosi 13%. Ono što dodatno zabrinjava jesu podaci da jedna trećina roditelja ima saznanja o kockanju svoje djece i ništa ne poduzimaju. U Sarajevu je 19. decembra 2016. godine održan Okrugli sto na temu „Kockanje mladih u Bosni i Hercegovini – rezultati istraživanja i preporuke za djelovanje“. Istraživanje je pokazalo da je 70% srednjoškolaca barem jedanput u životu kockalo. Mladi najčešće igraju sportske kladionice, kockaju na internetu za novac i igraju brza izvlačenja pod nazivom „virtuelna izvlačenja“, dok manje od desetine učenika odlazi u kazino na sedmičnom nivou, što nam govori o ozbiljnosti kockanja ove populacije. (ba. n1-decembar 2016.)

Kocka je ozbiljan poremećaj ponašanja i zato je porast kockara izuzetno opasan. U međunarodnoj klasifikaciji bolesti, patološko kockanje je navedeno kao jedna od šest kategorija poglavlja *Poremećaji kontrole ponašanja*. (American Psychiatric Association: Diagnostic and Statistical Manual of Mental disorders, fourth Edition, Text Revision, Electronic DSM-IV-TR-TM Plus; Washington, DC: American Psychiatric Publishing Inc., 2003.)

Definicija poremećaja kontrole ponašanja glasi: Nesposobnost suzdržavanja od izvođenja nekog ponašanja ili nagona koji je opasan za druge ili za samu osobu i koji je obično obilježen zadovoljstvom nakon što se izvede. Bitno obilježje poremećaja kontrole impulsa je izostanak otpora ponašanju, impulsu ili iskušenju da se napravi čin koji šteti samoj toj osobi ili drugima. Poremećaj se ogleda u tome da osoba ima rastući osjećaj napetosti i uzbuđenja prije samog čina, a za vrijeme samog čina osjećaj zadovoljstva ili olakšanja. Nakon čina mogu se, ali i ne moraju, javiti žaljenje, kajanje i osjećaj krivice. Bitno obilježje patološkog kockanja je trajno i povratno neprilagođeno kockanje, koje unosi razdor u lična, porodična i poslovna očekivanja. Sastoji se od čestih, ponavljanih epizoda kockanja koje preovlađuju u bolesnikovom životu na štetu socijalnih, radnih, materijalnih i porodičnih vrijednosti.

Problem kockanja je sve prisutniji u savremenom društvu i poprima razmjere koje je teško kontorlirati i koje nanose velike poremećaje društvu. Sve više je patoloških kockara, među kojima i veliki broj mladih.

Predstavnik Kluba liječenih ovisnika o kocki (KLOK), prof. Marko Romić, specijalista traumatske psihologije, iznosi šokantan podatak da u BiH ima između 35 i 50 hiljada patoloških kockara.⁵

Ovaj problem zahtijeva stratešku borbu i temeljit pristup. Vjerska nastava u školama može utjecati preventivno tako što se kod mladih podiže svijest o opasnosti i posljedicama ovog poroka.

Alkoholizam

Zemlje bivše Jugoslavije su na samom vrhu ljestvice po procentu onih koji konzumiraju alkoholna pića. Tako primjerice radi, Srbija je sa 12,6 litara alkohola po glavi stanovnika na 12. mjestu u Evropi. Poražava činjenica i da je u odnosu na prethodni presjek, pet godina ranije, prisutan porast potrošnje u ovoj zemlji od 1,5 litara po stanovniku. Bosna i Hercegovina je na 93. poziciji, a njeni stanovnici piju 4,64 litre alkohola po glavni stanovnika godišnje. Hrvatska je sa 12,18 litara alkohola po glavi stanovnika godišnje također visoko kotirana zemlja po alkoholizmu.

Zavisnost od alkohola je socijalno-medicinska bolest broj jedan, ističe prim. dr Ivica Mladenović, načelnik Klinike za bolesti zavisnosti Instituta za mentalno zdravlje i predsjednik Republičke stručne komisije za prevenciju zloupotrebe alkohola i alkoholizma. Ono što je zabrinjavajuće i što je vodeći trend u posljednje vrijeme, jeste da se alkohol proba u sve mlađim godinama, izjavio je psihijatar u Specijalnoj bolnici za liječenje bolesti zavisnosti u Beogradu Aleksandar Vujošević. **“Alkohol se više ne proba u 15. ili 16. godini, nego je sve više prisutan kod djece sa 12 ili 13 godina.”**

⁵ Akos.ba

Suzbijanje ekstremizma i uloga vjeronauke

Ekstremizam nije pojava vjerskog karaktera već se podjednako može javiti u različitim sferama društva. Ekstremizam srećemo u politici, kulturi, sportu, umjetnosti, dok je njegova destruktivnost, po mnogima, najopasnija i najizraženija na polju politike. U religiji se ekstremizam često ispoljava u formi religijski fundiranog terorizma koji može dovesti do poremećaja u društvu. Pogrešno je tvrditi kako je ekstremizam svojstvo određenih religija, npr. islama, kršćanstva, judeizma, jer se može javiti u bilo kojoj religiji. Važno je analizirati uzrok nastanka ekstremističkih pojava, posljedice njihovog djelovanja, kao i dalekosežnost implikacija na uvjete života i budućnost islama i muslimana u Sandžaku.

Odgovornost akademske zajednice muslimana je da se kao i sa svakim drugim izazovom suoče i sa ekstremizmom u svojim redovima. Probleme je najbolje rješavati preventivno i suštinski kako bi spriječili njihovu eskalaciju i nesagledive posljedice. U religiji se ekstremizam često ispoljava u formi religijski fundiranog terorizma koji može dovesti do velikog broja žrtava. Pogrešno je tvrditi kako je ekstremizam svojstvo određenih religija, npr. islama, kršćanstva, judizma, jer se može javiti u bilo kojoj religiji. Tako su, recimo, pripadnici Kju Kluks Klana svoje zlo nad crncima opravdavali navodnom odbranom bijele rase u ime kršćanstva (protestantizma).⁶

Dobro organizirana institucija Islamske zajednice doprinijela je da dominacija Srednjeg puta u islamu kod velikog dijela naroda bude evidentna i dominantna. Muslimani u Sandžaku, kao i oni u Bosni i Hercegovini, pripadnici su Ehlisunnetskog pravca, sljedbenici hanefijskog mezheba. Čitav region zahvatio je talas ekstremizma i pokušaja prodora pojedinih grupacija koje propagiraju drugačije stavove, pristupe i gledišta, suprotne onim po kojima su muslimani ovih prostora bivali prepoznatljivi. No, uprkos tome, zahvaljujući prisebnosti odgovornih ljudi i snazi ustanova Islamske zajednice, utjecaj tih grupacija bio je ograničen

⁶ Marija R. Đorić, *Teorijsko određenje ekstremizma*, Univerzitet Singidunum, Monografska studija, Fakultet za evropske pravno-političke studije, Novi Sad.

i minoran. Treba napomenuti da je Srednji put, uprkos trenutno mirnoj situaciji, konstantno na udaru i da treba činiti sve da se on očuva. U sredinama gdje je slaba vjerska svijest i gdje su nedovoljne aktivnosti na da'vetskom - misionarskom planu, postoji dodatna opasnost za širenje devijacija. U sredinama u kojima ne postoje medrese, adekvatan broj uleme i drugih obrazovno-edukativnih ustanova, stanovništvo se udaljava od vjere, širi se neznanje, a s druge strane, javlja se prostor za djelovanje negativnih faktora koji, koristeći vakum, šire smutnju.

Garant očuvanja stabilnosti i Srednjeg puta je svakako stabilnost institucija i rad na prevenciji i edukaciji. Edukacija masa i širenje znanja najbolji je vid zaštite od svih vidova devijacija. Ekstremizam je fenomen koji uvijek donosi probleme, negativno utječe na društvo i nanosi štetu islamu i muslimanima, ali i svim drugim članovima zajednice. Islamska zajednica uočava opasnosti i kroz predmet vjeronauke nastoji da djecu sačuva ovih tendencija, ali i otvaranjem obrazovnih ustanova, mekteba, medresa, škola Kur'ana i drugih čini sve da očuva svijest muslimana na ovim prostorima i njihova privrženost islamu. (Strategija Islamske zajednice za prevenciju bolesti zavisnosti, nasilja i svih oblika ekstremizma mladih u Sandžaku, 2017.)⁷

Uloga vjeroučitelja, kao i cjelokupnog projekta vjeronauke u suzbijanju i liječenju spomenutih pojava od suštinskog je značaja. Vjeroučitelj uživa povjerenje đaka, njihovih roditelja i to mu daje odgovornost da dodatno uloži napor da pomogne.

⁷ Strategija Islamske zajednice za prevenciju bolesti zavisnosti, nasilja i svih oblika ekstremizma mladih u Sandžaku, 2017.

Zaključak

Islamska zajednica je kroz predmet vjerske nastave u školama pokazala da je faktor koji ima veliki značaj za općedruštvene tokove, da može doprinijeti preporodu društva i da je sa svojim kadrovskim strukturnim i drugim kapacitetima sposobna da se nosi sa svim izazovima u društvu.

Vjeroučitelj Islamske zajednice pokazao je da predanim radom, iskrenom željom i nadasve profesionalnim odnosom može učestvovati u školskom sistemu, iako dolazi iz vjerske zajednice. Ovo ne čudi zato što je obrazovanje u Islamskoj zajednici na vrhu prioriteta. Vjeroučitelj je neko ko se bavi naukom kroz školski sistem, ali i kroz profesionalni angažman i nezamislivo je da službenik u Islamskoj zajednici djeluje, a da se istovremeno ne usavršava na naučno-obrazovnom polju.

Vjeronauka je i pored skepticizma pokazala da se radi o predmetu koji je od izuzetne važnosti za razvoj djece.